

Ladakalnis

N R . 3 (9 7)

2012 M. LIEPA-RUGSĖJIS

ŠIAME NUMERYJE SKAITYKITE:

- Kodėl paukščiams svarbios Kretuono ežero Didžioji sala ir Žemaitiškės pievų balos
- Ką nacionaliniame parke veikia savanoriai
- Kultūros paveldas - šventos ir mitologinės vietos

TURINYS

Paukščių rojaus žemiškos bėdos 2
B. Šablevičius

Neužtenka vien tik džiaugtis gamta - svarbu ugdyti norą ją pažinti ir saugoti 4
D. Rastėnienė

Pirmoji patirtis 5
M. Jachimovos pokalbis su Dainora Liškauskaite

VOLUNGĖ 6
Stebuklingas vandens lašas
Evelina Mamiūnaitė

Pre dangų paremusią kryžiaus 7
R. Šimkūnas

Senosios šventvietės Aukštaitijos nacionaliniame parke 8
E. Vilkas

*Marta Jachimova
Aukštaitijos NP ir Labanoro RP
direkcijos savanorė*

Neramus turistinis sezonas parke

Viščiukus skaičiuoja rudenį, o turistus – vasarą. Šiomet kaip ir kiekvieną vasarą buvo vykdoma lankytojų apskaita. Ji parodė, kad Aukštaitijos nacionalinis parkas vis dar populiarus tarp vietinių ir užsienio turistų. Ypač daug jų atvyksta iš Vokietijos, Belgijos, Italijos. Parko kultūrinių ir gamtinių vertybių apžiūrėti atvykstantiems iš Naujosios Zelandijos, Australijos ir JAV tenka įveikti gerokai didesnį atstumą. Daug lietuvių leidžiasi kelionėn baidarėmis po Aukštaitijos ežerų labirintus. Kiti parko svečiai (ypač čekai) mėgaujasi pasivažinėjimu dviračiais arba renkasi pėsčiųjų maršrutus, dalyvauja renginiuose.

Linksmi praužė antroji Palūšės regata. Svečiai plovimais pasitiko Vandenį su undinėlėmis, visi drauge giedojo Palūšės himną ir mėgavosi grakščių burlaivių varžybomis. Rugpjūčio mėnesį Senovinės bitininkystės muziejuje vyko tiesioginė žodžio prasme saldi Medkopio pabaigos šventė – renginio svečiai iš geriausių regiono bitininkų galėjo įsigyti visokiausios bitininkystės produkcijos: medaus, žiedadukų, bičių pienelio, bičių duonelės, įvairiausių formų vaškinų žvakių, medaus ir bičių produktų pagrindu gaminamos kosmetikos ir maisto papildų. Ištroškusieji galėjo atsigaivinti medaus alumi ir užkąsti medumi kvėpiančių konditerijos gaminių. O kad nepriaugtų svorio, visas kalorijas galėjo sudeginti šokdami pagal „Vydragos“ muziką ir vėl atsikvėpti klausydamiesi Pagulbio atliekamų autorių dainų.

Gaila, bet dažnai parko po-

puliaramas vietos gyventojams reikia tik ramybės drumstimą. Šiomet sezono viduryje direktiją pasiekė žinia iš etnografinio Vaišnoriškės kaimo. Per kaimą teka vandens turistų pamėgtas Būkos upelis. Vietos gyventojai skundžiasi, kad turistų srautai pernelyg dideli ir nevaldomi, kad turistai kelia daug triukšmo ir palieka krūvas šiukšlių. Direktija nedelsdama atliko vandens turistų apskaitą.

Pirmiausia krito į akis, kad nedrausmingų turistų labai nedaug. Daugelis keliautojų kultūringi žmonės, gerbiantys parko taisykles, nepaliekantys šiukšlių ir apsistojantys tik leistinose vietose. Bet kaip sakoma, šaukštas deguto visą medaus statinę sugadina. Užtenka kelių atvejų, kad neigiamai nuteiktų vietos gyventojus.

Kita problema – išsilaipinimo ir apsistojimo vietų trūkumas. Aukštaitijos nacionalinio parko steigimo pagrindinis tikslas yra gamtos ir kultūros vertybių bei kraštovaizdžio apsauga. Įrengiant infrastruktūrą sudaromos sąlygos jų lankymui, tačiau infrastruktūra neturėtų kelti grėsmės pačioms vertybėms. Belieka susitaikyti su tuo, kad pasiekus tam tikrą lankytojų skaičių parko lankymas tampa ribojamas, tegul ir netiesiogiai.

Vaišnoriškėje problema neiškiltų, jei turistai būtų dėmesingesni aplinkai, kurioje keliauja, ir pagarbiai elgtųsi su joje gyvenančiais žmonėmis. Tikime, kad mūsų lankytojai dar labiau stengsis tokie būti. ✂

Lino Stanaičio nuotrauka

PARKO GIRIŲ TAKAIS

*Bronius Šablevičius
Aukštaitijos NP ir Labanoro RP direkcijos
Vyr. specialistas biologas*

Paukščių rojaus žemiškos bėdos

Kretuono ežero Didžioji sala

Kretuono ežeras – didžiausias Aukštaitijos nacionaliniame parke, jo vandens tyvuliuoja 830 ha plote. Pietinėje ežero dalyje plyti 1,4 km ilgio ir 23 ha ploto Didžioji sala. Ji susiformavo iš nederlingo smėlio sąnašų, todėl kažkada joje augo tik žema žolinė augalija, kuri palaikydavo ir neleisdavo įsigalėti aukštaūgiams sąžalynams kasmet ganomos avys ir veršiukai. Didžiulėje saloje užteko vietos ir įvairiems paukščiams, ir naminiams gyvuliams – paukščiai nesibaidė gyvulių, o šie nesutrypdavo paukščių lizdų.

Tokią salą, dar be krūmų ir medžių, 1962 m. atrado Vilniaus universiteto Gamtos fakulteto biologai. Jie čia pamatė Lietuvoje rečiausius kirus ir tilvikus, surado jų lizdus, tuo įrodydami, kad paukščiai nėra migrantai, o gyvena nuolat. Detalesnį ieškojimą vėliau ėmėsi Vilniaus Pedagoginio universiteto doc. V. Logminas su biologais studentais ir Vilniaus Universiteto doc. S. Sinkievičius. Jie surado saloje perinčius juodkrūčius bėgikus, gaidukus, smailiauoodeges antis, paprastuosius kirus, mažąsias žuvėdras ir daug kitų, retesniųjų ir įprastų rūšių. Ypač retos Lietuvoje ir globaliai nykstančios anties rudės lizdas aptiktas 1971 metais, o labai retas tilvikas stulgis saloje perėjo 1979 m.

Dėl didelės gamtosauuginės vertės sala 1963 m. buvo paskelbta ornitologiniu draustiniu. Buvo uždrausta ganyti gyvulius ir net išsilaipinti saloje. Netrukdomi ėmė augti medeliai, suvešėjo aukštaūgiai gauromečių ir dilgėlių sąžalynai. Pakrantėse išplatėjo nendrynai. Kasmet tankėjanti augalija pakeitė paukščių gyvenimo sąlygas. Tilvikai ir žuvėdros pirmieji paliko salą, po jų – kirai. Vėliau ir antys tapo retenybe. Salos ornitologinės vertės nebeliko. Ilgą laiką gamtosauugininkai jai neteikė dėmesio, o medžiai augo, kaip norėjo. Po 40 metų, 2002-aisiais, didesnioji salos dalis jau buvo užžėlusi mišku, o išlikusiose aikštelėse kerojo gluosnių krūmynai. Į salą atsikėlė čia niekada negyvenę miškų paukščiai tetervinai ir pradėjo perėti, o nendrynuose apsigyveno didieji baulbiai ir nendrinės lingės.

Per 2001 – 2003 metus saloje buvo iškirstas miškas ir krūmai. Darbus finansavo Danijos ornitologų draugija (DOF), o talkomis prisidėjo ir Lietuvos ornitologai. Į išvalytą nuo miško salos dalį tuoj pat grįžo perėti pempės, gričiukai, raudonkojai tulikai, perkūno oželiai, gaidukai ir rudagalviai kirai. Vėl lygi ir tuščia pieva virtusi sala atgimė. Pirmutiniai ją „užgulė“ kirai. Rudagalviai kirai suformavo dvi kolonijas, iš viso apie 8000 lizdų, o paprastieji kirai sudarė atskiras grupuotes ir pavienius lizdus. Sidabriniai kirai pamėgo aukščiau iškilusį rytinį salos pakraštį. Prie rudagalvių kartais prisišlieja labai reti mažieji kirai. Jų grupė maža, apie 7 lizdus. Paskutiniaisiais metais saloje ėmė perėti nauja rūšis – geltonkojis kiras. Upinės žuvėdros kasmet suorganizuoja po dvi kolonijas (iki 270 lizdų). Gričiukai, raudonkojai tulikai, pempės pamėgė ramesnį pietinį salos galą, deja, šie tilvikai išlieka negausūs. Salos pievose girdėti keleto griežlių ir švygždų balsai. Labai pageidaujami gaidukai saloje matomi

migracijų metu.

2011 m. duomenimis, Didžiojoje saloje veisiasi arba apsistoja maitintis migracijų metu 62 rūšių paukščiai (iš jų 14 smulkiųjų žvirblinių paukščių rūšių). Dar 10 rūšių paukščiai, užfiksuoti saloje prieš 20-30 metų, dabartiniu metu nepastebėti. Tačiau jie lieka įrašyti į salos ornitologinę istoriją. Lietuvos Vyriausybės nutarimu Didžioji sala ir dar dvi mažytės bevardės salelės 2004 m. įrašytos į ES Paukščių apsaugai svarbių teritorijų sąrašą. Tikslas – išsaugoti upinių žuvėdrų, mažųjų kirų ir gaidukų veisimosi vietas.

Tačiau Didžiosios salos, kaip paukščių perėjimo vietos, išsaugojimas išlieka probleminis. Tvarkymo darbai joje neturi pabaigos. Paukščių ekskrementai – tarsi azotinės trąšos. Jais tręsiama salos dirvožemyje bujoja nepaprastai vešli žolinė augalija. Kasmet ji gula ant žemės ir sudūlėjusi papildo humusingo dirvožemio sluoksnį. Pavasarį augalijos ciklas kartojasi. Sukasi užburta ratas. Likusios buvusios medžių šaknys ir sėklos augina atžalas ir naujus medelius. Salos tvarkymo darbams daug jėgų paskyrė Lietuvos ornitologų draugijos nariai ir ornitologai mėgėjai, Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijos darbuotojai, Reškutėnų kaimo bendruomenės žmonės. Tačiau vos tik išlipęs į salą, supranti, kad rankų darbu salos neišgelbėsi: ji tokia didelė, kad nematyti kito krašto!

Žemaitiškės pievų balos

Tarp Kretuono ežero ir Reškutėnų kaimo driekiasi plačios pievos. Iš šios užliejamos žemumos daug metų buvo siurbiamas vanduo, todėl pievos tiko ganykloms. Kai vandens siurblinė nustojo veikusi, vanduo susikauptė žemiausioje pievų dalyje. Taip atsirado plati ir sekli tarsi tvenkinys bala. Atvirą vandens plotą aptiko įvairūs paukščiai. Balose jie surado geras sąlygas maitintis ir ilsėtis per migracijas. Suvešėjusi vandens augalija tapo paukščių lizdų ir jauniklių slėptuve. Parko direkcija įvertino balų ekologinio švietimo bei auklėjimo svarbą ir pastatė stebėjimo bokštą. Atvykusieji su ekskursija ir pavieniai žmonės iš jo galėjo stebėti balose gyvenančius paukščius. Vėliau Lietuvos ornitologų draugijos rūpesčiu pastatytas antrasis stebėjimo bokštelis.

Autoriaus nuotrauka

Didžiojoje saloje lankosi itin reta tilvikų rūšis - gaidukai

Kuo gi įdomi ši vieta? Į balas paukščiai ima rinktis kovo mėnesį. Ant balų ledo sustoja pilkieji garniai, paprastieji ir sidabriniai kirai. Nutirpus ledui, paukščių gausėja. Didžiausią įvairovę sudaro migrantai – laikinai sustoję keliauninkai. Balų pakraščiuose nusileidžia pilkosios, želmeninės ir baltakaktės žąsys. Anksčiau suskaičiuodavome jų iki 5-6 tūkstančių. Bene ankstyviausios antys – cyplės. Jos vardą gavusios dėl melodingų cypsinčių balsų. Jų galvos plytos raudonumo, o viršugalviu eina plati geltona juosta. Gaila, bet jos taip pat tik prašalaitės. O šaukštasnapės antys – vietinės, jos pasilieka perėti. Jų išvaizda neįprasta: snapai šaukšto formos, o spalvų derinys lyg vėliavoje – raudona, balta, žalia. Ne mažiau puošnios ir lieknų, grakščių, tikrai ne antiškų kūno linijų yra smailiauodegės antys. Viena iš didesniųjų retenybių yra ir pilkosios antys. Jas atpažįstame iš balto „veidrodėlio“ sparne. Mažai Lietuvoje vietų, kur jas pamatysi, o Žemaitiškės pievų balose jos lieka perėti. Be išvardintųjų, balose galima stebėti ir kitokių ančių rinkinį: didžiąsias, kuoduotąsias, rudagalves, klykuoles, dryžgalves ir rudagalves krykles, didžiuosius dančiasnapius.

Balos privileija kragus. Tai gana savotiški paukščiai. Lyg maži rudi kamuoliukai plūduriuoja ir nardo mažieji kragai. Juodakakliai kragai čia perėjo keletą metų ir dėl savo retumo buvo tikra paukščių pasaulio staigmena.

Balų kemsynų pakraščiai su dumblo atabradais – puikios vietos tilvikams. Ši gausi paukščių grupė mėgsta šlapumas, klampynes, seklių vandenį. Minkštame dumble jie randa daug maisto. Čia perkūno oželiams draugiją palaiko stulgiai – savo išvaizda beveik tokie patys trumpakojai tilvikai. Šalia balų jie peri. Stulgiai – ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos šalyse itin reti, jiems gresia išnykimo pavojus. Lietuvoje stulgiai nebegyveno keletą dešimtmečių, bet vėl rasti keliose vietose. Štai skambiais balsais lyg varpeliais rypauja žaliakojai tulikai – grakštūs, vikrūs šiaurinių platumų tilvikai. Bet jie pas mus sustoja tik pailsėti. Raudonom kojom po vandenį braido tamsieji tilvikai. Juos lengva atskirti iš juodos spalvos ir tokio paties kaip kojos raudonumo snapo. Nedidelė raudonkojų tulikų grupelė peri balų pakraščiuose. Ilgai užsibūna tikučiai – paprastai pelkėse gyvenantys maži tilvikėliai. Jų pilkos plunksnos papuoštos auksiniais pakraščiais. Pempės nors ir įprastos, bet dekoratyvios, jaukios, savos ir todėl labai mielos. Šie tilvikai nuo seniausių laikų neatskiriami nuo lietuviško kaimo peizažo, žmonės juos pažinojo ir pavasariais laukdavo jų sugrįžtant į gimtinės laukus. Šalia balų nerimastingai klykauja ir tuoktuvinius skraidymus atlieka stambūs ilgakojai ilgasnapijai paprastieji gričiukai. Jų lizdai paslėpti pievų žolėse. Prie jų kartais nusileidžia didžiosios kuolingos, stambiausi tilvikai Lietuvoje. Dėl pilkų spalvų kuolingos sunkiai pastebimos tarp nurudavusių pievų, bet paukščiams sujudėjus, galima pamatyti ilgus, žemyn lenktus snapus. Jų balsai skamba kaip ilgesinga melodija.

Žemose ir retose balų žolėse perėjo juodosios žuvėdros. Ši rūšis saugoma visoje Europos sąjungoje. Su jomis vieną draugiją sudarydavo baltasparnės žuvėdros. Jos neturi nuolatinės „tėvynės“, pasirodo spontaniškai, kelerius metus peri vienoje kolonijoje su juodosiomis ir po to vėl nežinia kodėl dingsta. Lengvos lyg skiedros ore vartaliojasi upinės žuvėdros – dar viena europinės svarbos paukščių rūšis.

O kokios čia juodos antelės baltais snapais? Tai ne antys, o laukiai – vandens vištelės. Balose jų gausu. Jei juodas tarsi laukys paukštis turi raudoną kaktą ir geltoną snapą, vadina si, pamatėte nendrinę vištelę. Ji slapukė, dieną retai išlenda į atvirą vandenį. Šalia balų plačio-

se pievose vakarais sklinda neįprastas, metalinis džeržgesys. Tai griežia griezlės, prie jų švilpčioja švygždos. Šios abi rūšys taip pat priklauso vandens vištelėms. Gyvenimą praleidžia tankioj pievų žolėj. Balų krūmynuose slapstosi gervės. Tik iš skambių trimių garsų galima suprasti, kad jos čia gyvena ir augina vaikus.

Sausesnėse pievų vietose dar galima išgirsti mažiausius vištinių būrio paukštukus – putpeles. Ilgą laiką buvo išnykusios iš Lietuvos laukų, dabar vėl pamažu grįžta. Putpelės savo išvaizda yra tarsi kurapkų mažesnėsios kopijos. Jos net gyvena kartu tose pačiose pievose.

Virš balų sklindo nendrinės lingės – mažai pažįstami plėšrieji paukščiai. Balų švendrynuose, ant žemės, jos išperi ir saugiai užaugina vaikus. Į balas užklusta erelis žuvininkas, pagauna žuvį ir nusineša.

Vis dažniau matomas jūrinis erelis, atskrendantis iš savo lizdo Kretuono ežero pakrantėje. Balose jis tikisi lengvo grobio – laukio, anties ar paliegių, į viršų iškilusios žuvies.

Liepos mėnesį balos ištuštėja. Lieka dar nespėję užaugti paukščių jaunikliai, pasitaiko ankstyvų migrantų, daugiausiai tilvikų. Jie traukia iš šiaurės pietų link ir balose sustoja maitintis. Įdomu, kad vasaros gale ir rugsėjį pasirodo daug baltųjų

garnių. Gervių dydžio balti paukščiai padaro įspūdį. Neaišku, kodėl šie Pietų Europos paukščiai, baigiantis vasarai, patraukia iš pietų į šiaurę.

Vis dėlto Žemaitiškės pievų balų paukščių įvairovės apogėjus jau liko praeityje. Dabar sąlygos paukščių perėjimui ir nuolatiniam gyvenimui labai pablogėjo. Sekli, šilto vandens užlieta pievų įduba sparčiai užželia aukštaūgėmis žolėmis – švendrais, meldais, nendrėmis, viksvomis. Dar didesnė blogybė yra karklų (gluosnių) krūmai. Gausiai patręšta azotinėmis trąšomis (paukščių mėšlu), smarkiai suvešėjo augalija, ir nebeliko kur įsikurti tilvikams, žuvėdroms ir kirams. Balų vandens paviršiaus plotas mažėja, nes greta esančiu melioracijos grioviu vanduo nuteka į Kretuoną.

Pradėti balų atkūrimo darbai bus tęsiami. Tačiau spontaniškai atsiradusi maža ir izoliuota balų ekosistema griežtai egzaminuoja gamtosaugos specialistus, kurie stengiasi sulaukyti kiaurai per durpinį gruntą nutekantį vandenį. Antra, jie nori, kad derlingame, šiltame permirkusiame dirvožemyje nebeaugtų stiprios daugiametės žolės ir karklai. Abiejų norų įgyvendinimas praktiškai neįmanomas. Išnaikinus visus augalus ir jų šaknis, vėjas tuoj pat pasėdėtų naujus, nes tuščių vietų gamtoje nebūna. Todėl 2000 – 2007 m. buvusio paukščių rojaus atstatymo ir sparnuočių sugrąžinimo dar teks palaukti. ✂

A. Panavo nuotrauka

Kretuono ežero Didžioji sala ir Žemaitiškės pievų balos iš oro

Neužtenka vien tik džiaugtis gamta - svarbu ugdyti norą ją pažinti ir saugoti

*Danutė Rastenienė
Kaltanėnų ugdymo ir
turizmo centro meto-
dininkė*

Rytų Aukštaitija – žėrinčių ežerų ir upių, šviesių pušynų ir kalvų kraštas, traukiantis dažno poilsiautojo akį bei suteikiantis puikią progą ne tik pailsėti, bet ir pažinti, atrasti, pajauti... Ypatingas ir nepakartojamas šio gilią praeitį menančio krašto gamtos grožis tampa atgaiva rutinos nualintam žmogui, vis ieškančiam kažko nauja... Tačiau siekiant išsamaus aplinkos pažinimo tenka ieškoti būdo, išreikšto atitinkama forma, papildyto profesionaliai suteiktomis žiniomis.

Dar praėjusių metų spalio mėnesį buvusios Reškutėnų mokyklos pastate duris atvėrė Gamtos klasė, kurią, inicijuojant Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijai bei Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centrui, įrėngė šio parko gamtos skyriaus specialistai. Todėl visi, besidomintys gamta ir jos paslaptimis, ypač mokiniai, gamtos klase gali pasinaudoti siekdami įgyti ekologijos žinių. Gamtos klasės sienose nupieštos įvairių tipų buveinių panoramos: lapuočių ir spygliuočių miškai, aukštapelkė su ežerėliais, ežeras, pieva... Buveinės „apgyvendintos“ tik joms būdingomis rūšimis. Čia galima rasti ir turtingą drugių kolekciją, ir įvairių gyvūnų iškamšų, ir teminius fotonuotraukų standus, kuriuose atsispindi Aukštaitijos parko įvairovė: grybai, augalai, paukščiai, drugiai, vabalai, varliagyviai, ropliai... O juk visa tai gali puikiai pasitarnauti ne tik užklydusiam smalsiam lankytojui, bet ir bendrojo lavinimo mokyklų mokytojams netradiciškai organizuojant gamtos pažinimo, biologijos ar kitų dalykų pamokas.

Ir ši Gamtos klasė – ne vienintelė priemonė, skirta įdomiau ir turiningiau perteikti žinias mokiniams – visai šalia gamtiniu požiūriu svarbūs objektai: Žemaitiškės pievos ir Kretuono ežeras su Paukščių sala - ornitologinis draustinis. Be to, tokia ypatinga aplinka tinka ne tik formaliajam, bet ir neformaliajam ugdymui realizuoti: pažintinių veiklų renginiams, ekskursijoms, ekspedicijoms, stovykloms ir pan. Tam pritaria ir Aukštaitijos NP ekologai. Jie tvirtina, kad galimos veiklos neturėtų apsiriboti vien tik Gamtos klasės ekspozicijose vaizdžiai, spalvingai pateikta faktine medžiaga, nes tiesiog būtina išnaudoti turtingą Reškutėnų gamtinę aplinką: čia juk yra puikios sąlygos stebėti paukščius jų natūralioje gyvenamojoje aplinkoje, pažinti augalus, užsiimti gamtai naudingais praktiniais darbais puoselėjant viltį, kad toks betarpiškas bendravimas su gamta ugdys atsakingą ir aplinkai neabejingą žmogų. Vargu, ar galima tinkamai pasirūpinti tuo, ko nepažįsti, nematei, nežinai ar nepalietei...

Besirūpindami turiningu augančios

kartos laisvalaikio organizavimu bei skatindami domėjimąsi gamta, Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centro darbuotojai liepos 1-10 d. organizavo ekologinę-gamtosauginę stovyklą „Pažink ir saugok“. Į ją pailsėti pakvietė 9-17 m. amžiaus vaikus bei jaunimą. Stovyklautojai ne tik ilsėjosi, bet ir pasitelkę įvairius keliavimo būdus (pėsčiomis, dviračiais, valtimis ar baidarėmis, autobusu) susitiko su Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio parkų gamtos specialistais, kurie skaitė paskaitas, vedė ekskursijas gamtoje, organizavo praktinius užsiėmimus, mokė ne tik stebėti ir pažinti paslapčių kupiną gamtos pasaulį, bet ir spręsti ekologines, gamtosaugines problemas.

Reikėtų akcentuoti, jog Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centre nuolat skiriamas dėmesys gamtos pažinimui bei gamtosauginiam ugdymui: į įvairius renginius integruojamos Aukštaitijos nacionalinio parko gamtos skyriaus specialistų paskaitos gamtos pažinimo bei jo išsaugojimo temomis, organizuojami pažintinės veiklos renginiai bei konkursai gamtine tematika. ✂

Kęstučio Laisausko nuotrauka

Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centras organizuoja pažintines keliones gamtoje

Pirmoji patirtis

Šiomet pirmą kartą Aukštaitijos nacionalinio parko lankytojų centre dirbo tikra savanorė, t.y. be jokio atlyginimo. Jei jau antrus metus parke dirbančių Europos savanorių pragyvenimo išlaidas dengia programa „Veiklus jaunimas“, tai Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto studentei Dainorai Liškauskaitei už viską teko mokėti pačiai. Tačiau tai jos neatbaidė. Prieš metus įgijusi istorijos bakalauro laipsnį nusprendė toliau studijuoti paveldosaugą. Šiomet baigė pirmą kursą, o kitais metais ketina pabaigti paveldosaugos magistro studijas.

Šis turistinis sezonas buvo intensyvus. Daugybė lankytojų, daugybė darbo tiek direkcijoje, tiek teritorijoje. Visus tris vasaros mėnesius Dainoros pagalba buvo labai naudinga ir svarbi.

O kaip gi pačiai Dainorai sekėsi savanoriauti parke, ką ji galvoja apie savo patirtį, kalbina Marta Jachimova.

M.J.: Kodėl nusprendei tapti savanore?

D.L.: Pavasarį ieškojau darbo, kuris būtų susijęs su paveldosauga, t.y. atitiktų mano specialybę, tačiau nesėkmingai. Beieškodama darbo radau pasiūlymą savanoriauti Kurtuvėnų regioniniame parke. Parašiau laišką ir netrukus jie man atsakė, jog mielai priims, kadangi studijuojau paveldosaugą, ir man turės darbo. Tuomet kilo mintis, kad galbūt kiti parkai taip pat galėtų ką nors panašaus pasiūlyti. Be jokios abejonės, mano pagrindinis savanoriavimo tikslas buvo įgyti su mano specialybe susijusios darbo patirties.

M.J.: Ar tavo draugai ir šeima pritarė tavo savanorystei?

D.L.: Mano draugai ir šeima buvo nustebę, kadangi niekada su jais apie savanoriavimą nekalbėjau. Jiems buvo įdomu, ką aš veiksiu būdama savanore. Kai paaiškinau savo tikslą, jie man pritarė, nes suprato, jog man tai bus naudinga ateityje. Darbo ieškančiam jaunam žmogui patirtis yra labai svarbi.

M.J.: Kodėl pasirinkai Aukštaitijos nacionalinį parką?

D.L.: Yra kelios priežastys, dėl kurių pasirinkau šį parką. Pirmiausia, tai pats seniausias parkas Lietuvoje. Tai reiškia, jog čia sukaupta daugiausia patirties. Antra, aš pati esu kilusi iš Utenos, kuri yra netoli nuo Aukštaitijos nacionalinio parko. Šis kraštas man geriausiai žinomas. Trečia, pati svarbiausia priežastis – šiame parke itin gausu kultūros paveldo objektų. Galų gale, viena iš priežasčių yra parko grožis. Čia net 127 ežerai – argi tai ne nuostabu?

M.J.: Kokius tikslus kėlei sau ir kokius pavyko pasiekti?

D.L.: Mano pagrindinis tikslas buvo susipažinti su darbo specifiška nacionaliniame parke. Aš norėjau daugiau sužinoti apie kultūros paveldo specialisto darbą ir pareigybes. Žinoma, norėjau viską išbandyti pati dirbdama kartu ir taip įgyti patirties. Man pavyko sužinoti, ką norėjau. Išbandžiau paveldosaugininko profesiją ir man ji patiko. Manau, kad savo tikslą pasiekiau.

M.J.: Kokius darbus teko dirbti?

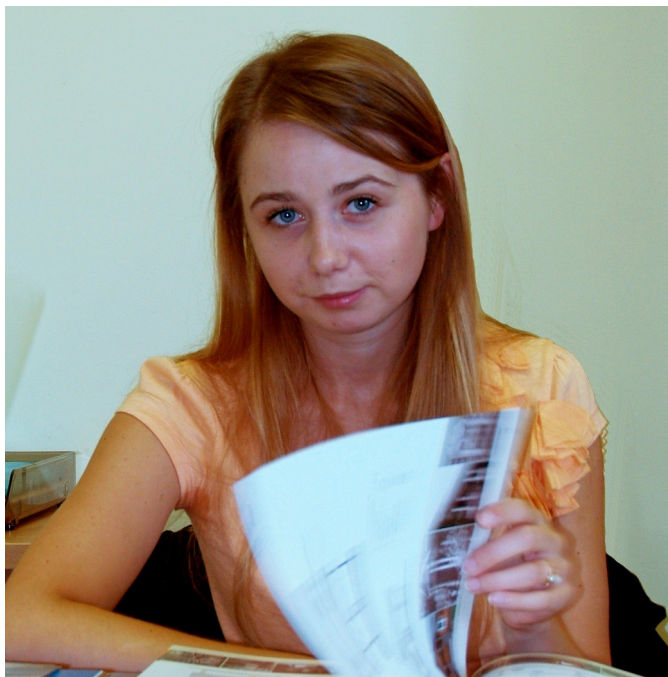
D.L.: Teko atlikti daug įvairiausių darbų. Ne visi jie buvo susiję su kultūros paveldu ir jo apsauga. Dirbau vadove vaikų vasaros stovykloje, rašiau pranešimus vietinei spaudai, rengiau paraišką finansavimui gauti, dalyvavau kultūros paveldo objektų ir lankytojų monitoringo programose, teikiau informaciją parko lankytojams, koregavau informaciją lankytojų centro ekspozicijos terminaluose, suvedinėčiau apklausų anketų duomenis, ruošiau tekstus lankstinukams, dalyvavau tiriamosiose išvykose.

M.J.: Kas buvo tavo vadovas ir kokie buvo santykiai su kolektyvu?

D.L.: Mano vadovas buvo Edmundas Vilkas, kultūros paveldo vyriausiasis specialistas. Santykiai su vadovu ir kitais Informacijos ir kultūros paveldo skyriaus specialistais buvo geri visos mano savanorystės metu. Edmundas Vilkas, Sigutė Mudininė ir Linas Stanaitis padėjo įsijungti į parko veiklą, buvo atidūs man ir skyrė gana daug dėmesio ne tik darbo metu. Jie parodė man parką, suorganizavo kelias ekskursijas. Visą laiką jaučiausi saugiai ir užtikrintai.

M.J.: Su kokiais iššūkiais ir sunkumais teko susidurti? Kas padėjo juos įveikti?

D.L.: Labai sunku atsakyti į šį klausimą. Tikrų problemų neturėjau, tačiau buvo šokių tokių transporto sunkumų, kuriuos darbuotojai padėjo man

išspręsti – atveždavo į darbą ir parveždavo namo. Kitas iššūkis buvo darbas su lankytojais. Kadangi ne viską žinojau apie parką, ne visada galėjau atsakyti į lankytojų klausimus. Tuomet kreipdavaisi į kolegas.

M.J.: Kas tau labiausiai patiko Aukštaitijos nacionaliniame parke?

D.L.: Parkas ištisį įspūdingas savo gamtos ir kultūros paveldu. Kadangi studijuojau paveldosaugą, kultūros paveldo objektai man buvo įdomiausi. Turiu galvoje architektūrą, archeologijos paminklus, etnografinius kaimus ir tradicijas. Labiausiai mane domino architektūra – bažnyčios ir vandens malūnai. Be kultūros paveldo man patiko ežerai.

M.J.: Koks darbas tau labiausiai patiko?

D.L.: Man patiko rašyti apžvalgas, tekstus lankstinukams. Vienas iš įdomiausių darbų buvo paraiškos finansinei paramai gauti rengimas. Sužinojau ir išmokau daug naujų dalykų apie tai. Taip pat patiko bendrauti su parko lankytojais. Laisvalaikiu patiko keliauti po parką dviračiu arba automobiliu. Suorganizavau keletą ekskursijų savo šeimai ir draugams, buvo labai smagu.

M.J.: Ar, tavo manymu, Aukštaitijos nacionalinis parkas pasiruošęs priimti savanorius?

D.L.: Manau, kad pasiruošęs, tačiau direkcijos veikla dar galėtų tobulėti. Labiausiai trūko darbo plano. Kai kuriems darbuotojams atrodo, kad savanoris pats turi žinoti, ką jis veiks. Bet iš tiesų savanoriui tai per sunku, nes jis nežino, kas daroma parke, kokiose srityse reikalinga pagalba ir kokios procedūros. Savanorių vadovui siūlyčiau sudaryti darbo planą. Kartais iš kai kurių direkcijos darbuotojų jaučiau nepasitikėjimą. Bet mano vadovas ir keletas kitų darbuotojų buvo labai rūpestingi ir stengėsi padėti visose situacijose.

M.J.: Ką norėjai nuveikti parke, bet nenuveikei?

D.L.: Norėjau pamatyti kuo daugiau, tačiau pagrindinė problema buvo transporto ir degalų trūkumas. Taip pat norėjau daugiau dirbti kultūros paveldo srityje. Ypač norėjau susipažinti su vietos gyventojais ir jų problemomis gyvenant parke. Parko darbuotojai informacijos šiuo klausimu turėjo ne per daugiausiai. Tikėjausi gyvai pamatyti susitikimus ir diskusijas su vietos bendruomenėmis, tačiau per visą mano savanoriavimo laiką neįvyko nė vieno tokio susitikimo.

M.J.: Ką patartum jauniems žmonėms, norintiems savanoriauti Aukštaitijos nacionaliniame parke?

D.L.: Patarčiau susirinkti kuo daugiau informacijos dar prieš atvykstant, pagalvoti, ką jie norėtų čia nuveikti. Taip pat patarčiau atvykti geranoriškai nusiteikus ir su entuziazmu.

M.J.: Ką norėtum pasakyti ir ko palinkėtum parko kolektyvui?

D.L.: Noriu padėkoti už gerą priėmimą ir šiltą atmosferą. Siūlyčiau ir toliau priimti savanorius, nes tai naudinga abiem pusėms. Linkiu išsaugoti draugišką komandą. Tikiuosi dar ne kartą čia apsilankyti. ✍

VOLUNGĖ

Šiais metais nuo kovo 20 d. iki balandžio 20 d. Kaltanėnų ugdymo ir turizmo centras organizavo piešinių, fotografijų ir literatūrinių kūrinių konkursus, skirtus Europos vandens metams. Norėdami supažindinti su augančios kartos požiūriu į aplinką ir jos problemas bei parodyti, kokią teigiamą įtaką jaunimo mąstymui gali padaryti harmoningo ryšio su gamta pajautimas, pateikiame laureatės, Švenčionių Zigmo Žemaičio gimnazijos 2a klasės mokinės Evelinos Mamiūnaitės, esė, laimėjusią pirmą vietą literatūrinių kūrinių konkurse.

Evelina Mamiūnaitė

Stebuklingas vandens lašas

Vanduo! Tu neturi nei skonio, nei kvapo, nei spalvos, tavęs neįmanoma aprašyti, tavimi mėgaujasi nežinodami, kas tu toks. Negalima pasakyti, kad tu reikalingas gyvenimui, tu – pats gyvenimas... Tu pats didžiausias turtas pasaulyje! – sakė Antuanas de Sent-Egziuperi. Rašytojo žodžiai skamba kaip himnas vandeniui. O štai Biblijoje sakoma, kad Dievas septynias dienas kūrė pasaulį. Norėdamas, kad jame įsiviešpatautų gyvybė, atskyrė sausumą nuo vandens, žemę užliejo neapsakomo mėlynumo vandenynais. Melsvas kilimas žadėjo gyvybę ne tik besikuriančiam vandens pasauliui, gyvūnijai, bet ir žmogui. Kai ant žemės paviršiaus jau mirguliavo ir žėravo nuostabiomis spalvomis vandenynai, kai jie jau brandino naująjį pasaulį, kuriame knibždėte knibždėjo vandens karalystės gyventojų, savo koją ant neįlygaus žemės paviršiaus pastatė žmogus. Jis tiesė savo delnus į mėlynuojančią palaimą, kuri suteikė atgaivą jo kūnui ir sielai. Atrodė, kad žmogus ragavo paties tikriausio Gyvybės šaltinio vandens...

Gera grožėtis mėlyna spalva išmargintais žemės lopinėliais. Vieni didesni – bangomis pasidabinusios jūros, vandenynai, kiti mažesni, primenantys žemės perlus – ežerai ir upės. Koks nuostabus jausmas užlieja žiūrint į vandens karalystę! Tarsi brangakmeniais pasidabinusioms žuvelėms vanduo – kaip oras, kuriuo kvėpuojame, o iš nežinomų tolių atskridusiems laibasnapiams narūnėliams – tarsi padangė, kuria mėgaujasi sausumos skraiduoliai. Plaukiojant valtele, galima teliuškuoti rankomis vandenį, dairytis į „baltesnes už balčiausią sniegą“, anot poeto K. Binkio, lelijas, net paliesti jas, grožėtis vėjo siūbuojamomis atkakliosiomis, dar Ezopo aprašytomis nendrėmis. Jos tarsi vandens karalystės gynybinė siena, sauganti nuo įvairiausių pavojų.

Visa gyvūnija ir augalija yra priklausoma nuo vandens. Štai linksmai netoli kranto pliuškenasi antys, dideliais tarsi vėduoklės sparnais plasnėja gulbės, o kai jos plaukia, rodo, tiesiog susilieja su vandeniu... Ant lelijų lapų smagiai

šokuoja varlytės, ant ajerų supasi laumžirgiai. O koks paslaptingas bebrų pasaulis, nuostabą kelia jų pastatytos užtvankos, namai kaip požeminės tvirtovės. Galima pamanyti, kad šiems gyvūnams nieko nėra svarbiau už teliuškavimąsi plačiomis uodegomis vandenyje. Iš po kiekvieno vandens išauginto augalo kyšo mažyčių vabalėlių kojelės. Stebiu, kaip pro ilgus nendrių lapus į dienos šviesą išnyra vandens čiuožikas ir tarsi grakščiausias šokėjas nučiuožia į ežero vidurį. Veide atsiranda šypsena, suprantu, kaip gera, kai esi savo pasaulyje, gali jaustis saugus ir laisvas...

Kaip gražu, kai palyja lietus... Maži lašeliai krisdami iš dangaus užpildo tuštumą ežerų ir upių krantuose. Biblijoje sakoma: „Viešpats ateis, kaip ankstyvasis ir vėlyvasis lietus į žemę...“ Jo atėjimas ir yra lietus, kuris prikelia ir atgaivina gamtą naujam gyvenimui. Ištroškusiai žemei jis kaip stebuklas – kiekvienas augalėlis tarsi nusijuokia, uždainuoja, įgauna jėgų. Kartais išeidamas lietus palieka gražų pėdsaką dangaus skliaute – vaivorykštę. Kai ji suspindi įvairiomis spalvomis, gimsta eilėraščiai, poemos, nenusakomas jausmas užplūsta ne vieno jautresnio žmogaus širdį. V. Krėvės apsakymo „Skerdžius“ veikėjas panteistas Lapinas tiki, kad vaivorykštę sukūrė laumės. Ji žmonių dar ir dabar kartais vadinama laumės juosta. Nenuostabu – juk tokia marga...

Vienas vandens lašas gali išgelbėti mažytį augalėlį ar pagirdyti ištroškusį gyvūnėlį. Milijonai lašelių palaiko visą gyvybę. Kai karštos vasaros rytą sužvilga rasa ant pievų, ramiau atsikvepiu – žolytės atsigėrė, jos auga, nežus. Vabalėliai gurkšnoja ir kraipo ūsus, džiaugiasi šia laime. Vandens lašas atgaivina ir sielą. Nenusakomas grožis, neaprepiamos platybės gydo širdies žaizdas, padeda užsimiršti, nusiraminti. Didysis tautos dainius Maironis rašė: „Kaip ilgėjas tavęs, begaline, plati! / Ir kaip tavo išgirst paslaptinių balsų / Aš geidžiau, tu pati vien suprasti gali, / Nes per amžius plačių nenutildai bangų...“ Nerimstanti žmogaus siela ir jūros platybė... Taiklesnį sugretinimą vargu ar berastume. Tas mažytis stebuklingas vandens lašas... ✍

Romualdas Šimkūnas

Pre dangų paremusią kryžiaus

Iš Vyžių kaimo kilęs gamtos mokslų daktaras ir rašytojas Romualdas Šimkūnas mūsų skaitytojams jau pažįstamas - keletas straipsnių buvo publikuoti „Ladakalnyje“. Ištraukas iš naujausios aukštaičių tarme parašytos knygos „Nepaprastas istorijas“ spausdinome pirmajame šių metų numeryje. O šią miniatiūrą, parašytą taip pat aukštaičių tarme, mums atsiuntė pats autorius. Nuoširdžiai dėkojame Romualdui už tai, kad dalinasi savo kūryba su mumis ir visais „Ladakalnio“ skaitytojais.

Kas ataina, atvažiuoja mana gimtan kaiman – Vyžiuos, lingvoj aukštumėlai, in dirvoną pamata medynį kryžių. Padarem iš staros pušies, augusias Traki, pre Baluošą ažerą. Iš rytų jį supa stačių stulpelių virtinė, prieky iškalti žodžiai „Čia mes – tik svečiai“.

Prabėga kone dvydešim metų, kai šytas Dievą pagarbos ženklas, stavėdamas in buvusias Vyžių pradi nes makyklas sklypą, sauga teviškėnų ramybį, Anapilin išėjusių atminymų. Gražu, kai par vasaras, gūžtase vaikus auginuntys gandrai tupi in viršūnes ir kryžavones. Darbštuoliai geniai kasūja medienas gadintajus. Visas, kalto nudriūkavotas paviršius pasipuoše drūtai priskabinusiam kerpem.

Stoviunt pre mūs kaimą kryžiaus, katro padarymui kūjeliu par kaltų sudaviau gal dvydešim tūkstunčių smūgių, pastatymui susrinkam visi kas gyvas, galvon toptaraja mįsliā. Čia, būvusias makyklas aprubežiuotam sklypi (ape 60 arų) galėt puikuotis daug medynių skulptūrų, bylojunčių praaity šituos kraštuos gyvenusių žmonių darbus, buitį, papračius, rūpesčius, džiaugsmus, netektis. Atajus laikmečiui, kai visa žemę ir miškai privatūs ir valstybiniai, šytas žemes kumpelis mūm ir svečiam būt da meilasnis. Aukštaitijas nacionalinių parką prospektuos atsrastų naujų pakvetymų: važiuokit, aikit link Vyžių ūlyčias. In dirvoną, pre dydėlią kryžiaus, rastat ūkvačių gražius darbus. Jeigu akim ganiavos bus par maža, aplunkyt natūralios gamtos paminklus – Kauprinių akmenį, Šaltosias versmį. Tikra atgaiva pre Bukas upes, in Ineigas dirvoną, Sanatiltai.

Romualdas Šimkūnas, dieras iš Vyžių

Justino Dūdėno nuotrauka

Vyžių kaimo kryžius

Edmundas Vilkas
Aukštaitijos nacionalinio parko ir
Labanoro regioninio parko direkcijos
Vyr. specialistas kultūros paveldui

Senosios šventvietės Aukštaitijos nacionaliniame parke

Tęsinys. Pradžią 95-ame numerio

Mitologinės vietovės

Abi į Kultūros vertybių registrą įrašytos Aukštaitijos nacionaliniame parke esančios mitologinės vietovės yra kalvos, iškilusios sunkiai sausuma pasiekiamuose, pelkių atskirtuose pusiasaliuose. Tai tikriausiai kadaise buvusios salos. Ežerų salose mitologinių vietovių esama ir kitur Rytų Lietuvoje. Šventais laikomi kalnai įprastai Lietuvoje vadinami alkakalniais. Alkakalniai yra įvairios formos ir dydžio, aikštelė viršuje paprastai neišsiskiria, tačiau esama ir išimčių. Dalis alkakalnių yra aukšti, neretai apylinkėse vyraujančios aukštumos, kaip antai Ladakalnis. Kiti - nedidelės kalvos sunkiai prieinamose vietovėse. Dažnai netoliese telkšo pelkės, tyvuliuoja ežerai, teka upės ar trykšta šaltiniai. Jų įvairovę reprezentuoja ne žmogaus veiklos pobūdis, o gamtinės ar mitinės-religinės realijos, todėl alkakalnių grupės išsiskiria tik analizuojant jų geografinę padėtį, pavadinimus ir pasakojamąją tautosaką. Šios vietovės dažnai turi „Dievo“, „Alkos“, taip pat „Perkūno“, „Saulės“, „Mergakalnių“ pavadinimus.

Be šių kultūros paveldo objektų nacionalinio parko teritorijoje yra išskiriama ir kitų vietovių, ežerų, jų dalių, šaltinių, kalvų, kurios, manoma, esančios mitologinės arba turi stebuklingų galių. Surinkta gausi tautosakinė medžiaga, tačiau ne visos mitologinės vietos yra tiksliai lokalizuotos, dažnai turima informacija yra neišsami ar prieštaringa, arba vietovė bėgant laikui yra pasikeitusi, pažeista žmonių veiklos. Todėl daugelis mitologinių objektų į Kultūros vertybių registrą nėra įtraukti.

Kuprių ragas – Alkaragis. Tai Ūsių ežero pusiasalis, kurio centre iškyla trikampio formos kalva, ištįsusi vakarų–rytų kryptimi apie 250 m, šiaurės–pietų kryptimi – apie 150 m. Kalvos viršūnė plokščia, besileidžianti į ežerą, kuris supa kalvą iš šiaurės, vakarų ir pietų. Rytuose pelkėta 25 m pločio sąsmauka kalvą skiria nuo gretimos aukštumos. Manoma, kad anksčiau visa kalva buvo apsupta vandens. Šiaurinėje pusiasalio dalyje yra siauras atragis, pereinantis į smėlėtą atabrądą. Aukščiausia kalvos pietvakarių dalis, čia žemės paviršiaus altitudė siekia 155,8 m ir iškyla virš ežero vandens horizonto apie 7 m. Visas pusiasalis apaugęs medžiais, daugiausiai – beržais ir pušimis su eglių, lazdynų ir šalttekšnių pomiškiu. Kalvos piet-

ryčių papėdėje auga 1 m skersmens ir 30 m aukščio eglė. Už 1,5 km į pietryčius nuo Kuprių rago, kitoje Ūsių ežero pusėje yra Kuprių pilkapiai, apie 500 m į vakarus nuo Kuprių rago - taip pat kitoje ežero pusėje yra vietovė, vadinama Vilkakalniu. Pasakojama, kad senovėje pusiasalyje buvo alkavietė, joje - aukuras, kuriame kūreno amžiną ugnį. Sakoma, kad pačiame Alkaragio gale ant kalnelio yra Alkavietė ir kad po storu samanų sluoksniu yra akmenų žymės ir anglių liekanos. Šioje vietoje senovėje gyvenusios trys vienuolės. Kuprių ragą pirmą kartą aprašė Petras Tarasienka 1928 metais išleistoje knygoje „Lietuvos archeologijos medžiaga“, o į Kultūros vertybių registrą vietovė įrašyta 1993 metais.

Dievaragio pusiasalis įsiterpęs tarp Uteno ir Utenykščio ežerų. Pietuose ir vakaruose ragas ribojasi su pelke ir Utenykščio ežero įlanka, vadinama Lašmeniu, iš kurios išteka Būkos upė. Pusiasalio paviršius iškilęs. Tai sunkiai prieinama vietovė, kurią pasiekti lengviausia brasta per Novenos upelį, jungiantį Uteno ir Utenykščio ežerus. Apie Novenos upelį pasakojama, kad „ten gyveno vandenų dievas Novas. Jam, pavasarį išplaukus ledagrūdams, į ežero gelmę aukojo „obrūsą“ – baltą drobulę, kad per metus neprasytų skenduolio“. Paties rago ilgis – apie 150 – 200 m, jis apaugęs mišku, daugiausiai pušynu su eglių ir beržų priemaiša. Pasakojama, kad čia buvęs labai

Šventais laikomi kalnai įprastai Lietuvoje vadinami alkakalniais. Šios vietovės dažnai turi „Dievo“, „Alkos“, taip pat „Perkūno“, „Saulės“, „Mergakalnių“ pavadinimus.

didelis miškas. Kartą žmonės grybaudami pasiklydę ir pamatę seną žmogų, kuris, parodęs kelią, dingo iš akių. Grįžę namo pasakojo, kad matė Dievą. Taip pat pasakojama, kad čia buvo trimituojama suktniu ragu, sveikinant pirmąją vasaros mėnulio jaunatį. Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose Dievaragis paminėtas 1935 metais Lietuvos žemės vardyme, į kultūros vertybių registrą vietovė įtraukta 1996 metais.

Kregžlio (Kriogžlio) šaltinis trykšta Balčių miške, į dešinę nuo kelio Šeimatis-Liumpiškės, Žiežulnio ežero vakarinio kranto šlaite, 6–8 m aukščiau ežero vandens lygio. Ištryškęs 1,5 m skersmens duburėlyje, šaltinis siauru pratau teka į rytus ir išsiliejęs virsta 3 m pločio upeiliu. Šaltinis neužšąla, jo vanduo rudas, geležingas. Apie šaltinį pasakojama: „Seniau žmonės eidavo akių gydytis. Nustojo gydomosios galios, nes, sako, kažkas numazgojęs aklam šuniui akis. Nuo to laiko nieko nemačija. Tačiau senesni žmonės, matyt, ir dabar dar tuo tiki ir šaltinį lanko, nes ant šakų į ten esančio medžio šakny, pro kurias krenta vanduo, yra priraišiota daug visokių naujesnių ir senų ryzelių, bet be pinigų“. „Žmonės ligoniai čia plaudavo akis, prausdavosi, o paskui apsišluostę pririšdavo skarelę, skepetėlę, nosinę ar kitą daiktą prie ten nukarusių medžio šakny“. Netoli nuo šaltinio yra Šeimatis piliakalnis, Šeimatis I-iejų pilkapiai ir akmuo su pėda. Vietovė nėra įrašyta į Kultūros vertybių registrą. ✎

„Ladakalnis“, Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos informacinis leidinys

Mūsų adresas:

Aukštaitijos nacionalinio parko ir
Labanoro regioninio parko direkcija
Lūšių g. 16, Palūšės k.
LT-30202 Ignalinos r.
Tel./faks.: (8 386) 53135
El.paštas info@anp.lt

Redagavo ir maketavo L.Stanaitis
Spausdino spaustuvė-leidykla UAB „Firdas“
Vilniaus g.36/1, Švenčionys
Tel./faks.: (8 387) 512 14
www.firdas.lt
Tiražas 500 egz.

Atspausdinta ant perdirbto popieriaus

Tausok aplinką - perskaitęs pasidalink su draugu arba skaityk internete www.anp.lt